

## Motion till riksdagen

2009/10:Ub13

av **Rossana Dinamarca m.fl. (v)**  
med anledning av prop. 2009/10:165

# Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet

## 1 Innehållsförteckning

2	Förslag till riksdagsbeslut .....	3
3	Inledning .....	4
4	Alla skolor ska vara bra skolor.....	5
5	Tydligare uppdrag för skolan att vara en mötesplats.....	6
6	Definitioner.....	6
7	En sekulär skola .....	7
8	Lika tillgång till utbildning .....	7
	8.1 Tydligare krav på lokaler och utemiljö .....	7
	8.2 Skolskjuts .....	8
	8.3 Bristande tillgänglighet som diskriminering.....	8
9	Skolans styrning och finansiering .....	9
10	Fristående skolor och skolval.....	9
	10.1 Avgift för ansökan.....	9
	10.2 Kommunalt inflytande.....	10
	10.3 Negativa konsekvenser .....	10
	10.4 Elevantal.....	10
	10.5 Privatisering av kommunala skolor .....	11
	10.6 Offentliga bidrag till fristående skolor.....	11
	10.7 Vinst .....	11
	10.8 Närhetsprincip i grundskolan.....	12
	10.9 Närhetsgaranti i gymnasieskolan .....	12
11	Lika regler för kommunala och enskilda huvudmän .....	13
12	Elevhälsa .....	14
13	Mer kultur .....	14
14	Betyg.....	14
15	Kvalitetssäkring och uppföljning .....	15
16	Elevinflytande .....	16
17	Trygghet och studiero .....	16
18	Elevens rätt till kunskap .....	17

**Fel! Okänt namn på**

19	Avgifter .....	18
20	Förskolan.....	18
20.1	Barnomsorgspeng .....	19
20.2	Barnomsorg på obekväm arbetstid.....	19
20.3	Förskolans ledning.....	19
20.4	Förskolan och modersmål .....	20
20.5	Arbetsmiljölagen i förskolan.....	20
20.6	Kommunens rätt att besluta om förskolor.....	20
20.7	Närhetsprincip i förskolan.....	21
20.8	Boken i förskolan.....	21
20.9	Förskolans utemiljö.....	21
21	Fritidshem .....	22
21.1	Rätt till plats i fritidshem .....	22
21.2	Gruppstorlekar .....	23
21.3	Anpassade lokaler .....	23
22	Teoretiska antagningsprov i grundskolan.....	23
23	Modersmål.....	24
23.1	Ämnesundervisning på modersmål .....	24
23.2	Utbildade modersmåslärare .....	25
23.3	Obligatorisk undervisning i nationella minoritetsspråk .....	25
24	Skolmat även i gymnasieskolan .....	25
25	Behörighet till gymnasieskolan .....	26
26	Gymnasieskolan och högskolebehörighet .....	26
27	Vuxenutbildning.....	26

## 2 Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen avslår regeringens proposition 2009/10:165 Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att alla skolor ska vara bra skolor.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om tydligare uppdrag för skolan att vara en mötesplats.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om definitionen av skolor med enskild huvudman.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en sekulär skola.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om tillgänglighet.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en utredning av skolans styrning och finansiering.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om fristående skolor.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en närhetsprincip.
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en närhetsgaranti.
11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om lika regler för kommunala och enskilda huvudmän.
12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om elevhälsa.
13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om kultur- och musikskolor.
14. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om betyg.
15. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om skriftliga omdömen.
16. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om kvalitetssäkring och uppföljning.
17. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om ett elevinflytande.
18. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om trygghet och studiero.
19. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om elevens rätt till kunskap.

**Fel! Okänt namn på**

20. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om avgifter.
21. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om barnomsorgspeng.
22. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om barnomsorg på obekvämt arbetstid.
23. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om förskolans ledning.
24. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om förskolan och modersmål.
25. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om arbetsmiljölagen i förskolan.
26. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om kommunens rätt att besluta om etablering av förskolor.
27. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en närhetsprincip i förskolan.
28. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om bibliotek i förskolan.
29. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om förskolans utemiljö.
30. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om fritidshem.
31. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om teoretiska antagningsprov i grundskolan.
32. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om ämnesundervisning på modersmål.
33. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om behöriga modersmåls lärare.
34. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om undervisning i minoritetsspråk.
35. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om skollunch i gymnasieskolan.
36. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om behörighet till gymnasieskolan.
37. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om gymnasieskolan och högskolebehörighet.
38. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om stärkt rätt till vuxenutbildning.

### 3 Inledning

En skola för alla blir möjlig om den garanterar att alla elever redan från början får den undervisning, det stöd och den uppmuntran de behöver. För att ge denna garanti räcker det inte att lita till den enskilda skolans eller lärarens

förmåga. Här fungerar skolor och lärare olika. Det får inte vara slumpen som avgör om en elev får de kunskaper den har rätt till. Skollagen är därför ett viktigt redskap för att öka den nationella likvärdigheten och ge alla goda möjligheter till kunskap och bildning, oavsett om de är barn, unga eller vuxna.

Det råder stor politisk enighet om behovet av en ny skollag, som är anpassad både till dagens och morgondagens verklighet och att denna skollag ska gälla för alla skolformer. Skollagskommitténs förslag till ny skollag i betänkandet Skollag för kvalitet och likvärdighet (SOU 202:121) innebar att lagen skulle vara mer enhetlig och gälla alla skolformer. Det var också fallet med den skollagsremiss som vi deltog i arbetet med under den förra mandatperioden.

Regeringens proposition 2009/10:165 Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet bygger på dessa utgångspunkter om enhetlighet för alla skolformer och dessa principer ställer vi oss fortfarande bakom. Vi är dock starkt kritiska till den process som har föregått propositionen och tvivlar på att regeringen har övervägt alla förslag tillräckligt noga och verkligen analyserat vilka konsekvenser olika förslag kommer att få. Det är också osäkert om hänsyn har tagits till invändningar i remissyttrandena i propositionens alla delar eftersom många förslag har kommit väldigt sent.

Den lagrådsremiss som föregick propositionen fick dessutom omfattande kritik av lagrådet, vilket gav upphov till en offentlig debatt. Därför är det anmärkningsvärt att regeringen inte kommenterade lagrådets kritik på ett samlat sätt i samband med att propositionen lämnades till riksdagen.

Dessa oklarheter och tveksamheter är alltför många för att vi ska kunna bortse från dem trots att vi tidigare har ställt oss bakom huvuddelen av det nya förslaget till skollag. Därför anser vi att riksdagen ska avslå proposition 2009/10:165 Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet.

## 4 Alla skolor ska vara bra skolor

Alla barn har rätt att utvecklas och nå kunskapsmålen, oavsett vilka förutsättningar de har, vilken utbildning eller inkomst föräldrarna har eller var barnen bor. Skolans sätt att fungera har avgörande betydelse för om eleverna når målen eller inte. Om inte skolan lyckas i sitt uppdrag slår den sociala bakgrunden igenom. Därför måste alla skolor vara bra skolor. Vi kan i dag konstatera att klyftorna i skolan ökar. De elever som är i störst behov av stöd får det allt svårare. Samtidigt har de elever som når mycket goda resultat varken blivit fler eller bättre än tidigare. Ojämligheten i skolan drabbar och angår alla elever.

Alla barn är olika, och olika elever kräver olika resurser. Därför bör regeringen återkomma med lagförslag som tydligare anger att kommunerna både kan och bör fördela resurser mellan skolor efter elevernas behov. Skolverket presenterade 2009 en gedigen rapport som visade att ”differentieringen av resurserna mellan enheter med mycket olika struktur ofta är alldeles för för-

**Fel! Okänt namn på**

siktig. Förskolor och skolor har mycket olika villkor för sin verksamhet men resursfördelningen tar på många håll inte särskilt stor hänsyn till olikheterna.” Skolverket ansåg det också vara en stor brist att många kommuner ”saknar en egentlig modell för resursfördelning”. Frågan om att alla skolor och elever ska ges bästa möjliga förutsättningar att nå målen måste vara central i en skollag. Regeringen tar upp flera faktorer som spelar roll men utelämnar diskussionen om resurser. Även i ett skolsystem där kommunerna bär huvudansvaret för skolans finansiering kan staten sätta upp principer för hur resurser ska fördelas. Detta bör riksdagen ge regeringen till känna.

## 5 Tydligare uppdrag för skolan att vara en mötesplats

För 60 år sedan skapades den svenska enhetsskolan. Grundtanken var inte bara att höja själva undervisningens kvalitet utan också att skapa en kvalitativt bättre skola genom att barn och ungdomar med olika bakgrund skulle få gå i samma skola. En skola där man möts över sociala, kulturella och etniska gränser är en av de viktigaste faktorerna för att skapa ett samhälle som präglas av förståelse och sammanhållning. Fördomar, rasism och motstånd mot att vara solidarisk med den som har en annan bakgrund än den egna stärks av segregation i skolan. Segregationen i skolan är därmed i förlängningen ett hot mot en livskraftig demokrati. I flera rapporter konstateras att en blandad sammansättning av elever stärker resultaten, vilket Skolverket konstaterade i sin forskningssammanställning över varför kunskapsresultaten i den svenska skolan sjunker. De s.k. kamrateffekterna spelar en tydlig och positiv roll. Vi anser att det ska föras in ett nytt övergripande mål för skolan. Varje skola oavsett huvudman ska arbeta för en socialt och kulturellt blandad sammansättning av elever. Vad som ovan anförs om skolans uppdrag att vara en mötesplats bör riksdagen ge regeringen till känna.

## 6 Definitioner

Skolor som drivs av enskilda har kommit att benämnas fristående skolor, vilket har vulgariserats till att bli friskolor. Det är fortfarande oklart vad dessa skolor står fria ifrån, särskilt i denna skollag som i högre grad än tidigare ska gälla även för dessa skolor. I stället för att överföra den nuvarande terminologin till förskola och fritidshem anser vi att man bör definiera dessa verksamheter på samma sätt som inom andra områden, där man gör åtskillnad mellan offentlig och enskild verksamhet. Det bör med andra ord heta enskilda skolor, förskolor och fritidshem i enlighet med vad som föreslogs i Skollagskommitténs slutbetänkande. Detta bör riksdagen ge regeringen till känna.

## 7 En sekulär skola

Om lika villkor ska gälla för offentliga och fristående skolor bör reglerna om att utbildningen ska vara icke-konfessionell gälla för de fristående skolorna. Om utbildningen dessutom ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet finns det inte heller några möjligheter att låta några skolor vara undantagna från kravet på att de ska vara icke-konfessionella. Detta bör riksdagen ge regeringen till känna.

## 8 Lika tillgång till utbildning

I sin handlingsplan för arbetet med de handikappolitiska målen 2002 formulerade Skolverket följande mål för skolan:

1. En skola för alla.
2. Full delaktighet för barn och vuxna i skolektorn.
3. Jämlikhet i villkor för barn, unga och vuxna i skolektorn.

Det handlar med andra ord om att skolan ska vara likvärdig och att alla barn omfattas av skolplikten och den därmed tillhörande rätten till utbildning. Elever med funktionsnedsättning ska kunna kräva en lika bra utbildning som alla andra elever.

Tyvärr är den svenska skolan långt ifrån likvärdig och skillnaderna har ökat sedan 1990-talets början, och de handikappolitiska målen kommer inte att uppnås även om det vidtas ytterligare åtgärder. Man har inte ens kunnat lösa de problem som finns med skolornas fysiska tillgänglighet, vilket Skolverket visar i rapporten Tillgänglighet till skolors lokaler och valfrihet för elever med funktionsnedsättning (2008).

### 8.1 Tydligare krav på lokaler och utemiljö

Skolverket konstaterar att det pågår en positiv utveckling och att tillgängligheten har blivit bättre, men det finns stora skillnader som försämrar förutsättningarna och t.o.m. omöjliggör en likvärdig skolgång för elever med funktionsnedsättning. Vänsterpartiet menar att kraven på tillgängligheten i skolorna måste höjas och att målsättningen bör vara att ingen skola, oavsett huvudman, ska kunna neka att ta emot elever. Det måste också ställas betydligt hårdare och tydligare krav på skolornas utemiljö. Skolgården är inte bara en transportsträcka mellan skolans lokaler utan bör också möjliggöra och inspirera till social samvaro, upptäckter, lek och fysisk aktivitet för alla elever. I det här sammanhanget vill vi också påpeka att det står i läroplanen att: ”Skolan skall sträva efter att erbjuda alla elever daglig fysisk aktivitet inom ramen för hela skoldagen.”

**Fel! Okänt namn på**

Det behövs dock mer kunskap om det ska vara möjligt att genomföra eftersom det bl.a. kommer att innebära kostnader och organisatoriska svårigheter. Det kommer också att behövas insatser inom andra politikområden. Vi föreslår därför att det tillsätts en utredning som får i uppdrag att se över och komma med förslag till hur alla skolor ska bli tillgängliga.

## 8.2 Skolskjuts

Skolverket föreslår vidare att kommunerna bör se över sina riktlinjer vad gäller skolskjuts för elever med funktionsnedsättningar, vilket givetvis är bra. I vissa fall är eleverna dock inte berättigade till skolskjuts, och ändrade riktlinjer hos kommunerna innebär därför ingen lösning på vissa problem.

Barn t.o.m. 12 års ålder har rätt till fritidsverksamhet inom skolbarnsomsorgen. Denna regel utgår från en norm som bygger på att barn som fyllt 13 år i hög grad förväntas klara sig själva och har ett mindre behov av tillsyn. Denna norm passar dock inte in på barn med svåra funktionsnedsättningar och därför finns det för dessa barn möjlighet till insatser enligt LSS.

I skolförfattningarnas mening är sådan verksamhet dock inte att betrakta som skolverksamhet utan en insats enligt LSS, som beslutas av kommunens socialnämnd. Detta medför i sin tur att kommunen saknar skyldighet att ge skolskjuts till och från verksamheten. Vi anser att elever med funktionsnedsättning, som har rätt till tillsynsinsatser enligt LSS, ska ha rätt till skolskjuts till och från denna verksamhet.

## 8.3 Bristande tillgänglighet som diskriminering

I sin rapport nämner Skolverket också att Diskrimineringskommittén föreslog att underlåtenhet att vidta skäligen åtgärder för tillgänglighet ska definieras som diskriminering. Det innebär att den som omfattas av lagens förbud mot diskriminering som gäller utbildning och andra samhällsområden (3 kap. 10–22 §§) inte ska få missgynna en person med funktionsnedsättning genom att underlåta att vidta sådana skäligen åtgärder för tillgänglighet som skulle kunna bidra till att den personen kan ta del av den verksamhet som avses, på lika villkor med personer utan sådana funktionsnedsättningar. Vänsterpartiet beklagar att detta inte fördes in i diskrimineringslagen och anser att underlåtenhet att tillgänglighetsanpassa ska definieras som en fråga om diskriminering och att detta förslag bör genomföras skyndsamt.

Vi anser att regeringen bör återkomma med förslag till förbättringar av tillgängligheten i enlighet med vad som anförs ovan. Detta bör riksdagen ge regeringen till känna.



## 9 Skolans styrning och finansiering

Vid en analys av mål- och resultatstyrningen av skolan är det uppenbart att det finns många problem och oklarheter med den nuvarande styrningen av och ansvarsfördelningen inom skolan. Bland annat finns det oroväckande tendenser att bristande likvärdighet leder till att de sociala skillnaderna i skolan ökar. Denna utveckling kan inte enbart hänföras till hur styrdokumenterna är formulerade eller tolkas, men det utgör en del av problemet. Därför anser vi i Vänsterpartiet att det behövs en total utvärdering av det svenska skolväsendet och föreslår att det tillsätts en utredning med uppdrag att analysera och utvärdera skolans styrning och finansiering. Detta bör riksdagen ge regeringen till känna.

## 10 Fristående skolor och skolval

Den svenska skolan blir tyvärr allt mindre likvärdig. Resurser omfördelas från de elever som har sämst förutsättningar och därför störst behov av stöd och stimulans, till elever med goda förutsättningar i form av välutbildade föräldrar med god ekonomi. Om man ser på den sociala sammansättningen i olika skolor är det tydligt att omfördelningen sker från fattig till rik.

I Skolverkets kunskapsöversikt från 2009 Vad påverkar resultaten i svensk grundskola? konstateras att skillnaden mellan skolor med avseende på elevresultat har ökat sedan de stora skolreformerna genomfördes runt 1990. Även skolsegregationen utifrån socioekonomisk bakgrund har ökat under samma tid. Skolan har blivit sämre på att kompensera för elevernas olika bakgrund, och den främsta förklaringen är möjligheten att fritt välja skola. En möjlighet som främst utnyttjas av föräldrar med högre utbildning, som placerar sina barn i skolor där det finns elever med samma bakgrund.

De fristående skolorna utgör en väsentlig del av detta marknadsanpassade utbildningssystem, som infördes av en borgerlig regering. De fristående skolorna förstärker på ett mycket påtagligt sätt de negativa effekterna av den marknadsmässiga styrningen av skolan. Anledningen till att de fristående skolorna kan utöva en så stor påverkan på hela skolväsendet är att Sverige har bland de mest generösa reglerna i världen för etablering av och verksamheten vid fristående skolor. Skolhuvudmännens intressen och rättigheter går före elevernas bästa.

### 10.1 Avgift för ansökan

För att begränsa antalet ansökningar som bygger på orealistiska antaganden eller bristfällig planering, eller helt enkelt är oseriösa, bör en särskild avgift införas för Skolinspektionens prövning. Det är också rimligt att de som ansö-

**Fel! Okänt namn på**

ker om att starta en fristående skola bidrar till finansieringen av statens merkostnader för prövningen.

## 10.2 Kommunalt inflytande

När Skolinspektionen bedömt att en skola uppfyller de uppställda kraven blir kommunen där skolan är belägen tvingad att betala bidrag till skolan för varje elev som väljer den fristående skolan. Utvecklingen innebär betydande svårigheter för kommunerna att planera sin skolverksamhet. De negativa konsekvenserna i storstadsregionerna är kända sedan länge, men även kommuner i glesbygd drabbas.

För Vänsterpartiet är det därför självklart att kommunen borde ha en reell möjlighet att ha direkt inflytande över etableringen av en fristående skola. Därför måste skollagen ändras så att Skolinspektionen endast kan godkänna en ny fristående skola som bidragsberättigad om kommunen i fråga har tillstyrkt ett sådant beslut. Dessutom, om kommunen säger nej till etableringen av en fristående skola, måste Skolinspektionen fatta beslut att skolan inte har rätt till bidrag.

## 10.3 Negativa konsekvenser

I samband med Skolinspektionens beslut om rätt till bidrag ska kommunens yttrande innehålla en konsekvensbeskrivning. Av den bör det framgå vilka följder etableringen av en fristående skola får för kommunens samlade skolväsende. Skolinspektionens prövning ska ske utifrån en helhetsbedömning där kommunens yttrande ska ha avgörande betydelse.

Det finns kommuner som helt avstår från att yttra sig, särskilt när det gäller ärenden om gymnasieskolor. För att Skolinspektionen ska ha ett fullständigt underlag för att fatta beslut om godkännande och rätt till bidrag bör det framgå av skollagen att kommunen inte endast har rätt att yttra sig utan är skyldig att yttra sig vid etablering av en fristående skola. Kommunen ska också vara skyldig att bifoga en konsekvensbeskrivning till sitt yttrande.

## 10.4 Elevantal

Vi anser att det även i fortsättningen ska finnas en undre gräns för antalet elever för att godkänna en fristående skola och att skolan ska ansöka om dispens för att beviljas undantag från denna regel. En enskild huvudman har sällan, som en kommunal huvudman, flera skolor och fler anställda lärare och annan personal som kan arbeta deltid på olika skolor eller tillfälligt förstärka undervisningen på skolor med väldigt få elever.

## 10.5 Privatisering av kommunala skolor

Den senaste trenden är att enskilda personer vill överta och privatisera verksamheten i kommunala skolor. Ofta är det anställda vid skolan som menar att de inte kan utveckla verksamheten i önskad riktning om skolan styrs av demokratiskt valda politiker. Företeelsen brukar omnämnas som ”avknoppning”, men ett förskönat språkbruk kan inte dölja det faktum att det är fråga om utförsäljning av gemensamt styrda verksamheter och gemensam egendom. Konsekvenserna av denna utveckling är svåra att förutse, men redan nu kan stora problem anas.

Mot bakgrund av detta föreslår vi att det tillsätts en utredning om privatisering av kommunala skolor som får i uppdrag att se över nuvarande regler, analysera möjliga konsekvenser av utvecklingen och att föreslå nya regler, bl.a. i fråga om det som nämns ovan i motionen.

Skolinspektionen har redan konstaterat att för att den ska bevilja en ”avknoppad” skola tillstånd så är en förutsättning att överlåtelsen har skett enligt EU-rätten. För Vänsterpartiet är det självklart att reglerna ska vara lika för alla. Därför anser vi att Skolinspektionen även ska dra tillbaka redan beviljade tillstånd om det konstateras att gällande regler inte har följts vid försäljning av kommunala skolor till privata intressenter.

## 10.6 Offentliga bidrag till fristående skolor

De fristående skolorna har inte samma skyldigheter, syften eller ambitioner som de kommunala skolorna och har därför inte samma kostnader. Skolan ska vara likvärdig, vilket innebär att resursfördelningen måste ta hänsyn till elevernas behov. De fristående skolorna blir redan överkompenserade ekonomiskt. Det tydligaste beviset på detta är att de fristående skolorna gjorde en vinst på drygt en halv miljard kronor 2007. De nya generösare villkor för bidragen till fristående skolor som föreslogs i proposition 2008/08:171 Offentliga bidrag på lika villkor kommer att leda till att de fristående skolorna och deras huvudmän gynnas ekonomiskt. I väntan på ett resursfördelningssystem som är behovsstyrt bör det tidigare bidragssystemet återinföras.

## 10.7 Vinst

I dag har mer än hälften av de fristående skolorna ett aktiebolag som huvudman. Trenden är att detta blir allt vanligare. Andelen företag som är huvudman för flera skolor ökar också. Från privatskolelobbyns håll brukar det hävdas att aktiebolag är den bästa driftsformen eftersom det är en välprövad företagsform med klara regler. Att det dessutom är den lämpligaste driftsformen för att maximera vinsten, begränsa inflytandet för elever och anställda samt begränsa allmänhetens insyn i verksamheten talas det tyst om. Möjligheten för fristående skolor att vara vinstdrivande tillsammans med ett av de mest

## Fel! Okänt namn på

generösa bidragssystemen i världen har gjort det svenska skolväsendet till en lukrativ bransch.

Fristående skolor utan annat märkbart syfte än det ekonomiska vinstintresset hör, enligt vår mening, inte hemma inom det svenska utbildningsväsendet. För Vänsterpartiet kommer rätten till kunskap alltid att vara överordnad rätten till vinst. Vinst är ett olämpligt styrmedel i en verksamhet som ska vara behovsstyrd. I de fall en skola får ett överskott bör detta återinvesteras i verksamheten och på det sättet komma eleverna till godo.

Därför är det också direkt olämpligt att tillåta driftsformer som är anpassade till affärsverksamhet på en kommersiell marknad och vars främsta syfte är att generera vinster till ägarna. Mot bakgrund av detta föreslår vi att det tillsätts en utredning som ska lämna förslag till hur de offentliga bidragen till fristående skolor ska komma eleverna till godo och inte t.ex. utbetalas som vinst till skolans ägare. Bland annat bör det utredas vilka icke vinstdrivande driftsformer som är lämpliga för fristående skolor och om det behövs begränsningar av antalet skolor som en huvudman kan driva.

Regeringen bör därför återkomma med förslag om vad som anförts ovan om nya regler för fristående skolor. Detta bör riksdagen ge regeringen till känna.

## 10.8 Närhetsprincip i grundskolan

Det ”fria” skolvalet har slagit igenom stort, ackompanjerat av två argument: ökat inflytande över den egna situationen för föräldrar och elever genom valfrihet samt kvalitetsförbättring i skolan genom konkurrens. Vi anser att argumenten är svaga och att det ”fria” skolvalet i stället skapar segregering och stress. Principen om att skolan ska vara en plats där elever med olika bakgrund och erfarenheter kan mötas blir alltmer avlägsen. Skolan kan visserligen inte lösa problemet med segregeringen, men genom att införa närhetsprincipen kan några av effekterna motverkas.

I första hand ska varje elev gå i en skola så nära hemmet som möjligt. Föräldrar och elever bör dock ges möjlighet att komma med alternativa önskemål, som bör tillgodoses så långt det är möjligt. Geografisk närhet ska ge företräde om fler elever önskar gå i skolan än det finns plats för. Kommuner måste också ta hänsyn till boendesegregationen när de konstruerar skolornas upptagningsområden. Vad som ovan anförts om närhetsprincipen bör riksdagen ge regeringen till känna.

## 10.9 Närhetsgaranti i gymnasieskolan

Flera storstadskommuner har infört system med betygsintagning till gymnasiet, vilket innebär att eleverna med högst betyg har förtur till de mest populära skolorna. Förutom att detta förstärker betygens negativa roll i grundskoleundervisningen skapar det starka segregationseffekter mellan elever med höga respektive låga betyg.

Vänsterpartiet avvisar argumentet att detta skulle minska den etniska segregationen genom att elever från storstädernas förorter skulle ges möjlighet att studera på populära gymnasieskolor i innerstaden mot bakgrund av att elever med utländsk bakgrund, av sociala och klassmässiga skäl, generellt har lägre betyg än infödda svenska elever.

Vänsterpartiet vill i stället understryka behovet av en närhetsgaranti inom gymnasieskolan. För att motverka segregeringen och skapa en skola med mångfald, som är en mötesplats för elever med olika bakgrund, förutsättningar och intressen, måste det finnas en närhetsgaranti som ger företräde åt de elever som bor närmast skolan. Alla elever som söker till ett nationellt program skulle härigenom, så långt platserna räcker, garanteras plats i närmaste gymnasieskola som har det program som eleven sökt. Detta bör riksdagen ge regeringen till känna.

## 11 Lika regler för kommunala och enskilda huvudmän

Vi välkomnar att regeringen genom sin proposition tar flera steg för att ge kommunala och fristående skolor mer lika förutsättningar. På några områden där det är av vikt att villkoren harmoniseras avstår dock regeringen från att lämna skarpa förslag eller går inte tillräckligt långt. Vi vill särskilt lyfta fram följande aspekter:

- ? Fristående skolor med annan pedagogisk inriktning ska enligt förslaget kunna få undantag för läroplan m.m. Om kommunala skolor och fristående skolor utan annan pedagogisk inriktning helt utesluts från möjligheten att ansöka om undantag i enskilda delar får dessa skolor en konkurrensnackdel både genom att det kan minska utvecklingspotentialen och genom att det enda naturliga steget för elever, föräldrar och lärare som vill kunna utnyttja den mångfald skolsystemet ger är att söka sig till en fristående skola med annan pedagogisk inriktning. En ansökan om undantag ska göras i varje enskilt fall och prövas i särskild ordning av Skolinspektionen.
- ? Offentlighet för handlingar. Regeringen avfärdar ett mer långtgående förslag om offentlighet, och avfärdar därmed viktiga remissinstanser som Skolverket, trots att regeringen medger att ett mer omfattande förslag för mer lika villkor i fråga om offentlighet vore fullt möjligt. Regeringen invänder att den administrativa bördan skulle öka för fristående skolor, men det är ett problem som inte står i proportion till den principiella och praktiska betydelse som mer lika villkor på detta område skulle få. Vi anser därför att regeringen bör återkomma till riksdagen med förslag till lagstiftning om en mer omfattande handlingsoffentlighet för enskilda huvudmän.
- ? Frågan om momskompensation behandlas särskilt i proposition 2009/10:157. Frågan är dock av så stor vikt för att alla huvudmän ska ges lika ekonomiska villkor att vi i detta sammanhang vill anföra att frågan om hur ersättning för moms ska ges ska utredas.

**Fel! Okänt namn på**

Vad som ovan anförts om lika regler för kommunala och enskilda huvudmän bör riksdagen ge regeringen till känna.

## 12 Elevhälsa

Skolan har ett ansvar för att skapa en god lärandemiljö för elevernas kunskapsutveckling och personliga utveckling. Arbete med elevhälsa bör i stor utsträckning vara förebyggande och ha en hälsofrämjande inriktning. Hälsa innebär som WHO definierar det ett tillstånd av fysiskt, psykiskt och socialt välbefinnande – inte bara frånvaro av sjukdom eller funktionsnedsättning. Skolan kan t.ex. genom en aktiv skolledning, tydlighet och höga förväntningar från lärarna och en positiv psykosocial skolmiljö minska riskerna för problem bland eleverna. Vi välkomnar regeringens förslag att definiera vilka personalkategorier som måste finnas inom elevhälsans utbud. I regeringens förslag saknas dock en formulering med innebörden att den skolhälsovård som eleverna har rätt till ska vara kostnadsfri, något som finns i nu gällande skollag. Vi anser att dagens ordning givetvis måste gälla även i framtiden och att detta ska vara tydligt utskrivet i skollagen. Huvudmannen för skolan ska anordna skolhälsovården, om inte annat följer av föreskrifter som meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer. Elevhälsa ska anordnas i en sådan omfattning och vara lokaliserad på ett sådant sätt att den praktiska tillgängligheten för eleverna är god. Detta bör riksdagen ge regeringen till känna.

## 13 Mer kultur

Barn i olika åldrar och med olika förutsättningar behöver olika former för delaktighet, och därför är det viktigt att de får tillgång till olika verktyg för att göra sina röster hörda. Olika kulturformer kan ge barn och unga möjligheter att påverka sådant som är viktigt för dem.

I dag saknas det helt kultur- och musikskola i ett litet antal kommuner i landet. I desto fler kommuner är avgifterna så höga att de utestänger barn från familjer med låga inkomster. För att alla barn ska få tillgång till kultur- och musikskolor måste också skollagen ändras så att det klart framgår att det ska finnas kultur- och musikskolor i alla kommuner och ett tak sätts för hur höga avgifter som får tas ut. Detta bör riksdagen ge regeringen till känna.

## 14 Betyg

Två centrala delar av betygssättningen inom skolan är likvärdighet och rättssäkerhet. Vi anser att likvärdigheten vid betygssättning och elevernas rättssä-

kerhet vid densamma måste stärkas. Därför vill vi strama upp regelverket. Att sätta betyg är en myndighetsutövning som har stor betydelse för den enskilda eleven, och vi anser därför att riksdagen ska ge regeringen till känna att regeringen snarast måste återkomma till riksdagen med förslag till hur kvaliteten i betygssättningen kan säkras, t.ex. genom att endast behöriga och utbildade lärare får möjlighet att sätta betyg. Om undervisningen bedrivits av en ej obehörig lärare ska betyg sättas i samråd mellan den som bedrivit undervisningen och en behörig lärare. Precis som vid annan myndighetsutövning ska den enskilde inom skolan ha rätt att få ett beslut omprövat om hon eller han upplever att det har fattats på felaktiga grunder, och elever ska därför ha rätt att få betyg omprövade. En bärande princip i ett målrelaterat betygssystem som är avsett att vara likvärdigt för hela landet är att det finns på förhand satta kriterier. Vi anser därför att det ska finnas nationella kriterier för alla betygsteg. Vad som ovan anförs om betyg bör riksdagen ge regeringen till känna.

Skriftliga omdömen är bra, och det måste finnas principer som upprätthåller likvärdigheten för dem. Det måste också finnas en tydlig åtskillnad mellan skriftliga omdömen och betyg. Vid sidan av nationella riktlinjer för utvecklingssamtal och skriftliga omdömen ska skollagen därför klart uttala att skriftliga omdömen inte får vara betygsliknande. Regeringens linje att tydligt tillåta skriftliga omdömen att vara betygsliknande skapar förvirring och minskad likvärdighet, och är ett sätt att kringgå de beslut som riksdagen fattat om när betyg ska utfärdas. Detta bör riksdagen ge regeringen till känna.

## 15 Kvalitetssäkring och uppföljning

Vi menar att kommunerna inte bara ska ha rätt utan även skyldighet att utöva sin insyns rätt i fristående skolor. Detta skärper ytterligare kvalitetssäkringen och betonar kommunens ansvar för alla skolor. De fristående skolorna ska vara skyldiga att lämna sina kvalitetsredovisningar till den kommun där de är belägna. Kommunen ska å sin sida vara skyldig att redovisa den verksamhet som bedrivs vid fristående skolor i kommunen. Alla skolor ska vara skyldiga att delta i lägeskommunens uppföljning och utvärdering, och dessa redovisningar ska göras tillgängliga för elever och föräldrar på ett enkelt sätt. Därmed nås en öppen jämförelse och redovisning av kvaliteten.

Vi menar att de föreslagna bestämmelserna för kvalitetsarbetet är alltför allmänt hållna. För att öka likvärdigheten i kvalitetsarbetet anser vi att det ska finnas nationella riktlinjer för en genomförandeprocess, vilka faktorer som måste bedömas och hur dokumentationen ska ske och tillgängliggöras. Sådana nationella riktlinjer ska givetvis utgöra miniminivån – det finns ingenting som hindrar skolor och kommuner att bedöma även andra faktorer än dem som tas upp i de nationella riktlinjerna. Riksdagen bör även ge regeringen till känna att det nuvarande kravet på obligatoriska kvalitetsredovisningar inte ska utgå ur skollagen och riksdagen bör därmed avvisa regeringens förslag på denna punkt.

**Fel! Okänt namn på**

I bedömningen av skolornas arbetsmiljö vid tillståndsgivning för nyetablering av skola och vid uppföljning av befintliga skolors kvalitet ska såväl skolornas inre lokaler som elevernas utemiljö beaktas. Även tillgängligheten för funktionsnedsatta bör beaktas. Bestämmelsen om att kommunala och fristående skolor kan säga nej till en elev om det skulle innebära ”betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter” ska tillämpas i undantagsfall, inte som ett argument för huvudmannen att avstå från grundläggande funktionsnedsättningsanpassning av skolans lokaler. Detta bör riksdagen ge regeringen till känna.

## 16 Elevinflytande

Propositionen saknar en riktning och en vilja i skrivningarna om elevers inflytande. Vi menar att man ska sträva efter att stärka elevernas inflytande. Även om regeringen inte vill detaljreglera vilka områden elever kan få inflytande över är de exempel regeringen tar upp – måltider, frågor som rör skolgården, rastverksamhet m.m. – en tydlig indikation på hur regeringen ser på elevinflytande: att det handlar om strikt sociala frågor. Vi anser att även delar som har anknytning till undervisningens organisering, såsom diskussioner om förbättrad samordning av provperioder och en jämn arbetsbelastning för eleverna under läsåret, innehåll i temaveckor och inte minst trygghetsarbete och ordningsregler bör kunna vara föremål för ett viktigt elevinflytande.

Vi menar att det ska vara möjligt att inrätta lokala styrelser för gymnasieskolor, där elevrepresentanterna är i majoritet. Där detta har tillämpats på försök har det fallit väl ut, och det saknas skäl för staten att förbjuda detta i framtiden mot huvudmannens uttryckliga vilja.

Såväl elevrepresentanter som elevskyddsombud ska ha rätt till utbildning och kompensatoriskt stöd för den undervisning de gått miste om under sin utbildning. Skolan ska också vara skyldig att tillhandahålla lokaler så att elever och elevrepresentanter kan hålla de möten och andra sammankomster som krävs för att de ska kunna utöva det inflytande de har rätt till. Detta bör riksdagen ge regeringen till känna.

## 17 Trygghet och studiero

Att skolmiljön präglas av trygghet och arbetsro är en central förutsättning för att eleverna ska kunna tillägna sig kunskap och utvecklas socialt. Den kränkande behandling som förekommer i skolan måste motarbetas med kraft, och alla vuxna i skolan bär ett ansvar för detta. Regeringen har både i denna och tidigare propositioner försökt ta upp detta, men regeringens snäva synsätt utgör ett problem. För det första har regeringen ett ensidigt fokus på disciplinära åtgärder. För det andra betraktas eleverna alltid som en del av problemet – men aldrig som en del av lösningen. Såväl en vuxen som en elev i skolan



kan både vara utsatt för och vara den som utsätter andra för kränkande behandling. En politik som i grunden betraktar elever som potentiella hot mot ordningen i skolan hamnar fel.

Vi anser att förebyggande åtgärder generellt är av betydligt större vikt för att verkligen förhindra kränkningar än vad disciplinära åtgärder är. En väl fungerande elevhälsa, liksom ett nära samarbete mellan skola, fritidshem och föreningsliv, är exempel på förebyggande arbete som behöver tillmätas större vikt. Sociala problem och kränkningar på en skola uppstår inte ur tomma intet – det omgivande samhället och vårdnadshavarna behöver involveras mer och på ett bättre strukturerat sätt i arbetet för att alla elever ska ha en trygg skolgång.

Ordningsregler och värdegrund ska diskuteras aktivt på varje skola. Företrädare för elever ska inte bara vara delaktiga i framtagandet av ordningsregler utan även i besluten om desamma. Vårdnadshavarnas roll måste betonas tydligare. Skolan ska ansvara för att även vårdnadshavarna involveras i framtagande och uppföljning av ordningsregler. Såväl rektor som personal bör ha en handlingsplikt, inte bara anmälningsplikt, när dessa fått kännedom om att en elev blivit utsatt för kränkande behandling, något som framhållits av Diskrimineringsombudsmannen. Det ska vara tydligt att plikten att anmäla och åtgärda problem inte bara gäller när en elev anser sig utsatt för kränkande behandling – skolan ska göra en egen bedömning av om det inträffade kan vara ett exempel på kränkande behandling. Vi menar att den starka lagstiftning mot mobbning och kränkande behandling som vuxit fram i Sverige måste bli ännu bättre. Vi anser därför att lagstiftningen på detta område behöver utredas ytterligare. Vad som ovan anförs om trygghet och studiero bör riksdagen ge regeringen till känna.

## 18 Elevens rätt till kunskap

Skollagen anger att barn och elever ska ges stöd, stimuleras och utvecklas så långt som möjligt. I skollagen anges också den tidsmässiga omfattningen av den skolgång som alla har rätt till. Vi menar att det inte bara är antalet år som ska anges, utan att skollagen även ska ha mer kvalitativa anvisningar. Elever ska inte bara ha rätt till skolgång, elever ska också ha rätt att nå kunskapsmålen. En sådan uttryckt målsättning fråntar inte individen ansvar men fångar i stora stycken bättre in den målsättning skolan ska ha för varje elev. Detta hör samman med kvalitetssäkringen av skolan. Skolornas resultat ska utvärderas varje år, och för de skolor som inte når kvalitetsmålen ska huvudmannen, kommunen eller friskolan, ha en lagstiftad skyldighet att upprätta en handlingsplan som visar vilka åtgärder man avser att vidta för att förbättra kunskapsresultaten. Handlingsplanen ska godkännas av Skolinspektionen. Vad som ovan anförs om elevens rätt till kunskap bör riksdagen ge regeringen till känna.

Fel! Okänt namn

## 19 Avgifter

Det är oklart vad regeringens förslag kommer att få för effekter. Det finns remissinstanser som välkomnat förtydliganden om att tillåta möjligheten att ersätta kostnader för skolresor på frivillig väg eftersom de bedömer att skrivningen i nuvarande skollag resulterat i att ett stort antal kommuner avskaffat möjligheten till detta. Trots att regeringen föreskriver att aktiviteter som bekostas genom frivilliga insamlingar ska vara öppna för alla oavsett om man bidragit eller inte, och att kostnadsfria alternativ för den som inte bidragit inte är godtagbart, kan konsekvensen av regeringens förslag ändå bli att förekomsten av avgifter ökar. Detta eftersom signalen från regeringen till skolektorn och det omgivande samhället är att man inte ska dra sig för att finansiera denna skolverksamhet genom avgifter. En sådan utveckling kan vi inte acceptera.

Att elever gemensamt och utifrån vars och ens förmåga samlar in medel till skolresor genom egna insatser, t.ex. försäljning av julkort, bör inte förbjudas så länge aktiviteten är öppen för alla oavsett insats. Att däremot institutionalisera att vårdnadshavare ska avsätta pengar till aktiviteter och resor i skolans regi innebär en stigmatisering av elever, även om aktiviteten är öppen för alla oavsett vårdnadshavarens vilja eller förmåga att bidra, och det riskerar att öka förekomsten av avgifter. Vi anser därför att s.k. frivilliga insamlingar för denna typ av aktiviteter inte ska tillåtas att bli praxis. Vi anser även att normerna för de enstaka inslag som innebär obetydliga kostnader för eleverna, vilket skollagen ger utrymme för, ska utvärderas. Regeringen eller den myndighet regeringen så beslutar ska ha rätt att utfärda bindande direktiv för vad den maximala kostnaden per läsår ska kunna innebära. Vad som ovan anförs om avgifter bör riksdagen ge regeringen till känna.

## 20 Förskolan

Vänsterpartiet anser att förskolan är en rättighet och en möjlighet för alla barn. Vi har därför medverkat till de senaste årens reformer av förskolan som har gett ökad tillgänglighet och förbättrad kvalitet. Bland dessa reformer kan nämnas maxtaxa, statsbidrag till personalförstärkning och andra kvalitetsförbättrande åtgärder, rätt till förskola för barn till arbetslösa och föräldralediga, allmän förskola, läroplan för förskolan, förtydligande av det pedagogiska ansvaret samt skyldighet för kommunen att erbjuda förskola.

Den målmedvetna satsningen på förskolan i Sverige har gjort att den internationellt sett intar en särställning både vad gäller tillgänglighet, kvalitet och pedagogisk utveckling. Dessutom tillhör den de institutioner i det svenska samhället som åtnjuter störst förtroende. Allra viktigast är dock att barnen som går i förskolan uppskattar den. Vänsterpartiet vill fortsätta att utveckla förskolan.

## 20.1 Barnomsorgspeng

Vi vill ha en pedagogisk verksamhet med så hög kvalitet som möjligt. Därför har vi motsatt oss regeringens förslag till barnomsorgspeng. Barnomsorgspengen innebär att alla kommuner tvingas införa ett system utan att några som helst hänsyn tas till lokala förhållanden. De krav som de borgerliga partierna beslutat att ställa på pedagogisk omsorg är också både otydliga och låga; förskolans läroplan behöver inte följas, och det saknas utbildningskrav på dem som ansvarar för verksamheten och på de anställda – det räcker med erfarenhet av att ha arbetat med barn. Därför anser vi att barnomsorgspengen ska avskaffas. All barnomsorg oavsett omsorgsform ska vara kvalitetssäkrad. Detta bör riksdagen ge regeringen till känna.

## 20.2 Barnomsorg på obekvämlig arbetstid

En fungerande arbetslinje förutsätter att både kvinnor och män kan arbeta oavsett om man är samboende eller ensamstående förälder. Vi vet att många får göra stora ansträngningar för att få ihop livet och omsorgen om sina barn om man inte arbetar på normal och regelbunden arbetstid. Detta kan givetvis gå ut över barnens trygghet och rätt till omsorg. Vi anser att föräldrarnas och barnens ställning behöver stärkas och att barnomsorgen på obekvämlig arbetstid behöver byggas ut.

Regeringen bedömer att det förslag den lägger fram endast förtydligar gällande rättsläge. Vi menar att det föreslagna åläggandet på kommunerna att sträva efter att erbjuda omsorg på obekvämlig arbetstid inte är nog – verksamheten ska erbjudas. När en förälder så begär ska en utomstående granskning av förälderns och barnets reella behov av offentligt anordnad omsorg ske. Om granskningen ger vid handen att offentligt anordnad omsorg på obekvämlig arbetstid är befogad ska omsorg erbjudas. Detta bör riksdagen ge regeringen till känna.

## 20.3 Förskolans ledning

Vi anser, i likhet med bl.a. Lärarförbundet och Sveriges skolledarförbund, att även förskolans chef ska benämnas rektor och inte förskolechef. Det är en logisk följd av att förskolan blir en egen skolform. Att behålla benämningen förskolechef innebär därmed främst en form av statusgruppering gentemot rektorer i övriga skolformer. Detta bör riksdagen ge regeringen till känna.

Regeringens argument att behålla benämningen är också just för att ”framhåll[a] den särart som verksamheten i förskolan även framöver kommer att ha jämfört med verksamheten i skolan”.

Fel! Okänt namn

## 20.4 Förskolan och modersmål

Språk och lärande hör samman. Det är väl belagt att den som har goda kunskaper i sitt modersmål har bättre möjligheter att lära sig svenska och att utveckla kunskaper inom andra områden såsom matematik. Stöd för barn med annat modersmål än svenska är därför mycket viktigt i förskolan, särskilt för yngre barn som är i färd med att utveckla språk och identitet. Förskolan ska bidra till att modersmålet utvecklas så att barnen kan kommunicera såväl på sitt modersmål som på svenska. Vi välkomnar regeringens förslag att föra in bestämmelserna om modersmål i förskolan i skollagen. Däremot anser vi att skrivningen bör skärpas så att barn i förskolan, precis som elever i grundskolan, har rätt till modersmålsundervisning. Regeringen poängterar att dess förslag inte innebär någon reell skärpning av förskolebarnens möjlighet att få stöd i att utveckla sitt modersmål utan endast ett förtydligande av dagens regler. Vi menar att förskolans uppdrag ska skärpas i detta avseende. Detta bör riksdagen ge regeringen till känna.

## 20.5 Arbetsmiljölagen i förskolan

Frågan om huruvida arbetsmiljölagen ska omfatta förskolan har utretts i flera omgångar. Vår inställning är att arbetsmiljölagen, som en konsekvens av att förskolan blir en egen skolform, i tillämpliga delar ska utvidgas till att även omfatta barn i förskolan. Detta är även rimligt om man beaktar förskolans generella utveckling. Vi föreslår därför att regeringen uppdras att återkomma med förslag på hur lagstiftningen kan utformas utifrån denna ståndpunkt. Detta bör riksdagen ge regeringen till känna.

## 20.6 Kommunens rätt att besluta om förskolor

Vänsterpartiet vill ha en sammanhållen förskola och skola för alla. Vi vänder oss därför emot privatisering och fri etableringsrätt av förskoleverksamhet. Förutom ökad segregering och att kommunerna nu inte kan säga nej till exempelvis religiösa förskolor, innebär det svårigheter att planera för kommunerna och är kostnadsdrivande.

Trots att en kommun har full behovstäckning kan nya förskolor startas och beviljas kommunala bidrag, som tar ekonomiskt utrymme från övriga förskolor, och det kan i värsta fall leda till att kommunala förskolor hotas av nedläggning mot föräldrars och barns vilja. Så länge kommunerna har ekonomi- och planeringsansvar för förskolan är det också de som ska ha beslutanderätt om etablering. Skollagen bör ändras så att kommunerna återfår rätten att besluta om enskilda förskolor. Detta bör riksdagen ge regeringen till känna.

## 20.7 Närhetsprincip i förskolan

Plats i förskola ska erbjudas nära hemmet, men kommunerna har möjlighet att frångå denna princip med hänvisning till att lokaler och andra resurser ska utnyttjas effektivt. Vänsterpartiet anser att lagen på denna punkt inte tar tillräcklig hänsyn till barnens bästa, som bör värderas betydligt högre än den kommunala ekonomin. Det finns stora fördelar med att tydligare framhålla närhetsprincipen vid erbjudande om förskoleplats. Närhet mellan hem och förskola ger barnen möjlighet att tidigt lära känna sin närmiljö. När barnen börjar utveckla sitt sociala umgänge är det en stor fördel om de har möjlighet att leka med sina kamrater från förskolan även på fritiden. Kortare transporter mellan hem och förskola minskar risken för trafikolyckor och kan innebära mindre miljöpåverkan.

Utifrån ett föräldraperspektiv finns det också anledning att skärpa bestämmelserna. Näst efter att det ska finnas bra personal är närhet till hemmet det vanligaste krav föräldrar ställer på förskolan. Undersökningar visar också att de som har stort avstånd mellan hemmet och förskolan ofta är mest missnöjda med sina barns förskoleplacering. Det bör därför vara en skyldighet för kommunen att anvisa plats på en förskola i nära anslutning till bostaden, såvida detta inte innebär avsevärda ekonomiska eller organisatoriska svårigheter. Givetvis ska skälig hänsyn fortsatt tas till vårdnadshavarens önskemål. Regeringen bör återkomma till riksdagen med ett förslag till hur denna närhetsprincip ska utformas. Detta bör riksdagen ge regeringen till känna.

## 20.8 Boken i förskolan

Kravet på skolbibliotek gäller inte förskolan. Det kan möjligen ha varit förståeligt så länge som skolbiblioteken definierades enbart som instrument för rent pedagogiska ambitioner och så länge som förskolan inte omfattades av principen om det livslånga lärandet. I dag är läget ett annat. Förskolans uppgift är mycket vidare än att bara omfatta det rena lärandet. Vi vet i dag vilken betydelse det har även för de mycket små barnen, deras kreativitet och fantasi och i förlängningen för deras framtida möjligheter i samhället, att de kommer i kontakt med böcker och litteratur på ett tidigt stadium, långt innan de själva kan läsa.

Ansvar för förskolebarnens ständiga tillgång till böcker och löpande förnyade bokbestånd måste ligga på förskolans ledning, inte på den enskilda förskolläraren. Vänsterpartiet anser att även förskolans behov av bibliotek bör tillgodoses i lagen. Detta bör riksdagen ge regeringen till känna.

## 20.9 Förskolans utemiljö

I Skolverkets allmänna råd och kommentarer för kvalitet i förskolan 2005 förtydligas vad som står om förskolans utemiljö i skollag och läroplan. Förutom att utemiljön ska tillåta personalen att ha god uppsikt över barnen ska den

**Fel! Okänt namn på**

även vara utformad så att den möjliggör en varierad pedagogisk verksamhet och även fungerar för barn med funktionsnedsättning. Därför anser Skolverket att det är viktigt att kommunernas utvärderings- och uppföljningsarbete tar upp lokalernas och miljöns ändamålsenlighet.

Vänsterpartiet anser att utemiljön påverkar förskolans verksamhet på ett avgörande sätt. Därför bör det vara en skyldighet för kommunerna att ta upp förskolans utemiljö i kvalitetsredovisningarna eller motsvarande. Detta bör riksdagen ge regeringen till känna.

## 21 Fritidshem

Årligen presenteras statistik om gruppernas storlek på fritidshemmen (skolbarnsomsorgen) som visar att grupperna blir större och att personaltätheten minskar. Den senaste statistiken visar att gruppstorleken ökade med nästan två barn mellan 2008 och 2009 och den genomsnittliga fritidshemsgruppen består nu av 36,7 barn. Skolverkets lägesbedömningar har de senaste åren pekat på problemen med stora barngrupper och lite personal på många fritidshem. De har riktat hård kritik mot att verksamheten är torftig och ensidig. Få kommuner tar med fritidshemmen i sina kvalitetsredovisningar och de allmänna råden för fritidshem är inte kända hos många huvudmän. Denna situation gör det omöjligt att bedriva en vettig pedagogisk verksamhet och tenderar att enbart bli förvaring.

Fritidshemmen är en del av utbildningssystemet och viktiga för att ge barn en bra och meningsfull fritid samt stöd i deras utveckling. Fritidshemmen ska ingå som en integrerad del i en samlad skoldag, och deras pedagogiska uppgift och betydelse bör också lyftas fram i och med att läroplanen även gäller för fritidshemmen. Därför anser vi att fritidshemmen måste göras tillgängliga för alla barn. Många barn i socialt utsatta miljöer har ingen fritidshemsplats trots att de har störst behov av en trygg och inspirerande fritid.

### 21.1 Rätt till plats i fritidshem

Jämfört med övriga barnomsorgsformer är skolbarnsomsorgen för 10–12-åringar dåligt utbyggd. Endast 13 % (2008) av barnen är inskrivna i fritidshem, och Skolverkets föräldraenkäter visar att andelen som har tillgång till öppen fritidshemsverksamhet är ännu lägre. Över hälften av barnen får klara sig själva efter skolan. Det är tydligt att skolbarnsomsorgen för 10–12-åringar är lågt prioriterad i kommunerna både vad gäller utbyggnad och innehåll.

Det är ur flera perspektiv olyckligt att barn i åldern 10–12 år inte omfattas av rätten till fritidshem och därför menar Vänsterpartiet att det bör framgå av skollagen att även eleverna i åldersgruppen 10–12 år har rätt till fritidshemsplats.

I krisens spår med ökad arbetslöshet har många barn berövats sin plats på fritidshem. Det finns en förhållandevis stor efterfrågan på skolbarnsomsorg

för barn till arbetslösa eller föräldralediga. Av detta skäl, kombinerat med den roll som skolbarnsomsorgen spelar för barnets hela utveckling, bör alla barn i åldern 6–12 år på samma sätt som inom förskoleverksamheten ges möjlighet till plats även om föräldern är arbetslös eller föräldraledig.

## 21.2 Gruppstorlekar

Ett annat stort problem i fritidshemmen är bristen på resurser, vilken har inneburit att personaltäteten är mycket låg och grupperna följaktligen stora. År 1990 var det i genomsnitt 8,3 barn per årsarbetare i fritidshemmen. År 2009 var antalet barn per årsarbetare mer än dubbelt så stort (20,9). Statsbidraget till personalförstärkningar i skola och fritidshem som infördes 2001 kom aldrig fritidshemmen till del och kommunerna har heller inte satsat några egna medel i verksamheten. Därför behövs det mer resurser till fritidshemmen. Skrivningar i skollagen bör skärpas vad gäller gruppernas sammansättning, och för att kunna bedriva en meningsfull och pedagogisk verksamhet bör grupperna inte vara större än 20 barn och ha minst 2 personal.

Personalen på fritidshemmen ska vara utbildad. I dag har 57 % av årsarbetarna en pedagogisk högskoleexamen, i storstäderna är siffran 43 %. Eftersom skollagen nu förtydligas så att endast behöriga lärare kan få en tillsvidareanställning och eftersom det oftast är samma lärare som även arbetar i fritidshemmen, innebär det behöriga lärare även där. Vänsterpartiet anser att även fritidspedagogerna ska vara utbildade och ingå i lärarlagen.

## 21.3 Anpassade lokaler

På många ställen har fritidshemmen integrerats i skolans lokaler. Skolans lokaler är dock inte alltid anpassade för fritidshemsverksamhet, och Skolverket har lyft fram hög ljudnivå som ett problem. Det behövs utrymme för aktiviteter av olika slag, alltifrån skapande och livlig aktivitet i stora grupper till vila och lugna aktiviteter i mindre grupper. Med de stora grupperna är det också svårt att nyttja andra lokaler som exempelvis slöjdsalar. I skollagen bör det också regleras att lokalerna inte bara ska vara ändamålsenliga utan också anpassade för fritidshemsverksamhet. Vad som ovan anförs om fritidshem bör riksdagen ge regeringen till känna.

Regeringen bör återkomma med förslag om vad som anförs i motionen om fritidshem. Detta bör riksdagen ge regeringen till känna.

## 22 Teoretiska antagningsprov i grundskolan

Regeringen föreslår ett bemyndigande att utfärda föreskrifter för antagningsprov som ska kunna användas för urval till utbildningar som kräver speciella färdigheter fr.o.m. årskurs 4 samt att närhetsprincipen vid antagning inte ska

**Fel! Okänt namn på**

gälla vid de skolor och klasser som tillämpar dessa prov. Det är stor skillnad på att uppmuntra enskilda skolor att ha en viss profil och att tillåta huvudmännen att också sortera ut elever i grundskolan efter vissa kunskapskrav. Genom att göra de undantag som finns för några få utbildningar med estetisk inriktning till norm för alla skolor får vi ett helt annat antagningssystem för grundskolan. Den sammanhållna skolan eroderar om riksdagen tillåter teoretiska antagningsprov som ett generellt instrument för antagning i grundskolan, och det finns ingenting i regeringens förslag som säkerställer att teoretiska kunskapsprov inte blir normen i framtiden. Regeringens förslag står också i strid med skolans kompensatoriska uppdrag och de positiva effekter som en blandad elevsammansättning ger. Vi anser därför att regeringens förslag ska avvisas. Detta bör riksdagen ge regeringen till känna.

## 23 Modersmål

En viktig utgångspunkt för all inlärning utgörs av goda kunskaper i modersmålet. Därför måste modersmålet i förskola och skola stärkas. I dag finns också en växande grupp av barn som är födda i Sverige och som har flera modersmål inklusive svenska. För dessa barn är modersmålsstödet också viktigt. Vi ska möjliggöra flerspråkighet tidigt i åldrarna; det gör inte bara barn smartare utan har också betydelse för den personliga identiteten och för den intellektuella och emotionella utvecklingen.

Lärande är starkt förknippat med modersmålet och att befästa kunskaper i det egna språket är en väg till att lära också på svenska. Ämnet har därför det viktiga uppdraget att stödja eleverna i deras kunskapsutveckling.

### 23.1 Ämnesundervisning på modersmål

Andelen barn som får modersmålsstöd i förskolan har sjunkit drastiskt sedan 1980-talet då cirka 60 % av barnen med fler språk än svenska fick modersmålsstöd. År 2008 var siffran nere i 18 %. Bara en fjärdedel av kommunerna erbjuder modersmålsstöd, vilket innebär att knappt vart femte barn med fler språk än svenska får stödet. Också i grundskolan har vi sett en nedgång av elever som får modersmålsundervisning, bara dryga 53 % deltog läsåret 2008/09 i undervisning. Detta bör sättas i relation till att nästan 40 % av eleverna med utländsk bakgrund inte nådde målen i årskurs 9 läsåret 2007/08. Den främsta anledningen till detta är att eleven varit kort tid i Sverige. På individuella programmet (IV) har 42 % av eleverna utländsk bakgrund. Många av dessa elever hade antagligen inte behövt gå IV om de fått den undervisning i modersmål de har rätt till. Vi anser att de elever som varit kort tid i Sverige också ska ha rätt till ämnesundervisning på sitt modersmål. Detta bör riksdagen ge regeringen till känna.



## 23.2 Utbildade modersmåslärare

Knappt hälften av de 2 700 tjänstgörande modersmåslärarna i grundskolan har en pedagogisk högskoleexamen. Trots detta föreslår regeringen att modersmåslärare ska undantas från de nya reglerna om behörighet. För oss är det ett självklart krav att det ska vara behöriga lärare i skolan och det ska givetvis även gälla för dem som undervisar i modersmål. Detta bör riksdagen ge regeringen till känna.

## 23.3 Obligatorisk undervisning i nationella minoritetsspråk

Skolan är skyldig att erbjuda modersmålsundervisning på minoritetsspråk. Vänsterpartiet menar att denna skyldighet borde förstärkas i förvaltningsområdena för minoritetsspråken finska, meänkieli och samiska. Vi vill införa en försöksverksamhet där skolor i de totalt 44 kommuner som ingår i förvaltningsområdena ska kunna bedriva obligatorisk undervisning i minoritetsspråk ungefär på samma sätt som sameskolor ger undervisning i samiska parallellt med svenska. Efter utvärdering av försöksverksamheten hoppas vi att detta kan bli en del av skollagen och innebära ytterligare förstärkning av de nationella minoriteternas rättigheter. Detta bör riksdagen ge regeringen till känna.

## 24 Skolmat även i gymnasieskolan

En näringsrik lunch i skolan är en förutsättning för att alla elever ska orka med hela skoldagen. Bra matvanor leder till lugnare klassrum, ökad koncentration och pedagogiskt tillgängliga elever som lär sig mer. Vid gemensamma måltider skapas också möjlighet till bättre kontakt mellan elever och personal. Bra matvanor har stor betydelse för alla elever oavsett ålder. Därför är det viktigt att alla elever har rätt till kostnadsfria skolluncher.

Avgifter på skolmat är en stor belastning i många familjers ekonomi, särskilt nu. Sverige har under de senaste åren med den borgerliga regeringen fått fler fattiga. Alla elever, oavsett ekonomisk bakgrund, har rätt att tillgodogöra sig utbildningen och därför är en näringsriktig kost en nödvändighet och kostnadsfria luncher viktigt.

Gymnasieskolorna är inte skyldiga enligt lag att servera en avgiftsfri måltid till sina elever. Många skolor har ändå valt att erbjuda detta, vilket är bra, men Vänsterpartiet tycker att alla gymnasieelever ska ha rätt till kostnadsfria luncher. Därför anser vi att även gymnasieskolan ska omfattas av skollagen vad gäller kostnadsfria luncher. Detta bör riksdagen ge regeringen till känna.

Fel! Okänt namn

## 25 Behörighet till gymnasieskolan

Regeringen föreslår att det som huvudregel ska krävas godkänt i åtta ämnen för att vara behörig till gymnasieskolans yrkesförberedande program och godkänt i tolv ämnen för att vara behörig till de studieförberedande programmen. Vi anser att lika villkor ska råda och föreslår därför att det som huvudregel ska krävas godkänt i åtta ämnen – däribland svenska, engelska och matematik – för antagning till alla gymnasieprogram. En tydlig och generaliserad uppdelning av behörighetskraven skulle ge en stark signal till både elever och föräldrar om vilken ambitionsnivå olika elever ska lägga sig på och därmed kraftigt minska deras framtida valmöjligheter. Ett annat skäl mot att dra en knivskarp gräns mellan yrkes- och studieförberedande programs behörighetskrav är att enskilda yrkesförberedande program mycket väl kan kräva lika stora förkunskaper som studieförberedande program eller större. Regeringens förslag bygger på en föreställning om att eleverna på yrkesförberedande program är mindre begåvade och studiemotiverade än andra elever. En sådan föreställning är osaklig. Vad som ovan anförs om behörighet till gymnasieskolan bör riksdagen ge regeringen till känna.

## 26 Gymnasieskolan och högskolebehörighet

Riksdagen har genom behandlingen av regeringens proposition 2008/09:199 beslutat att yrkesförberedande program inte längre ska ge grundläggande behörighet till högskolan. Vi menar att detta är fel. Regeringens politik tidigarelägger val som måste göras för att man ska ha reella chanser att gå vidare till högre utbildning. Detta får tydliga och negativa konsekvenser för individen och för den sociala snedrekryteringen till högskolan. De kurser som krävs för grundläggande behörighet är också nödvändiga för att klara kraven på en modern arbetsmarknad. Gymnasieskolan ska göra eleverna väl rustade för ett långt arbetsliv, och allt talar för att kraven inom arbetslivet kommer att öka, inte minska. Alla nationella gymnasieprogram ska leda till en gymnasieexamen, vilket ska innefatta en grundläggande behörighet till högskolan. Detta bör riksdagen ge regeringen till känna.

## 27 Vuxenutbildning

Vi vill stärka rätten till vuxenutbildning. Regeringens politik går tvärtom ut på att minska utbudet av vuxenutbildning, vilket bl.a. utfallit i drygt 40 000 färre heltidsstuderande 2009 än 2006, samtidigt som man med strukturella förändringar ökar behovet av vuxenutbildning genom att på de flesta gymnasieprogram överlåta ansvaret för att ge eleverna högskolebehörighet från gymnasiet till komvux. Precis som grundskolan inte ska kunna resignera från

**Fel! Okänt namn på**

sitt ansvar och lämna över ansvaret till gymnasiet ska inte politiken utformas så att gymnasiet lämpar över sitt ansvar på vuxenutbildningen. Även om gymnasieelever nått grundläggande behörighet till högskolan krävs dock särskild behörighet på många utbildningar. För att stärka rätten till kunskap menar vi därför att vuxna som saknar den kompetensen ska ha rätt att komplettera sin utbildning både för att få grundläggande och särskild behörighet för högskolestudier.

Skolan i ett modernt samhälle bör utgå från individen och stödja den enskildes ambitioner och strävan att nå kunskap. Det är i det syftet skollagen sätter upp rättigheter, och det är också i det syftet samhället reglerar skolans institutioner – för att undvika att elever hindras från att nå längre i sitt kunskapsökande. I det perspektivet ter sig regeringens förslag att förbjuda elever att läsa upp godkända gymnasiebetyg på komvux ytterst märkligt. Att alltjämt låta det vara tillåtet att efter självstudier och i vissa fall efter erlagd avgift tentera upp betyg på komvux kompenserar inte på något sätt för detta. Detta bör riksdagen ge regeringen till känna.

Stockholm den 14 april 2010

*Rossana Dinamarca (v)*

*Siv Holma (v)*

*Elina Linna (v)*

*Lena Olsson (v)*

*Amineh Kakabaveh (v)*

*Eva Olofsson (v)*